TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2021 m. birželio 10 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Hipoteka užtikrintos paskolos užsienio valiuta (Šveicarijos frankai) sutartys – Senatis – 4 straipsnio 2 dalis – Pagrindinis sutarties dalykas – Sąlygos, dėl kurių paskolos gavėjui kyla valiutos keitimo rizika – Suprantamumo ir skaidrumo reikalavimai – Įrodinėjimo pareiga – 3 straipsnio 1 dalis – Reikšmingas neatitikimas – 5 straipsnis – Aiški ir suprantama sutarties sąlygos formuluotė – Veiksmingumo principas“

Sujungtose bylose C-776/19–C-782/19

dėl *tribunal de grande instance de Paris* (Paryžiaus apygardos teismas, Prancūzija) 2019 m. spalio 1 ir 2 d. nutartimis, kurias Teisingumo Teismas gavo 2019 m. spalio 22 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

VB,

WA (C-776/19),

XZ,

YY (C-777/19),

ZX (C-778/19),

DY,

EX (C-781/19)

prieš

BNP Paribas Personal Finance SA

ir

AV (C-779/19),

BW,

CX (C-780/19),

* Proceso kalba: prancūzų.

FA (C-782/19)

prieš

BNP Paribas Personal Finance SA,

Procureur de la République

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas J.-C. Bonichot, pirmosios kolegijos teisėjo pareigas einanti Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotoja R. Silva de Lapuerta, teisėjai C. Toader, M. Safjan ir N. Jääskinen (pranešėjas),

generalinė advokatė J. Kokott,

posėdžio sekretorė V. Giacobbo, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2020 m. spalio 28 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– VB, WA, DY ir EX, atstovaujamų *avocat* C. Constantin-Vallet,

– XZ, YY, ZX, AV, BW, CX ir FA, atstovaujamų *avocats* A. V. Benoit, C. Fabre ir S. Szames,

– *BNP Paribas Personal Finance SA*, atstovaujamos *avocats* P. Metais ir P. Spinosi,

– Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos A.-L. Desjonquères, E. de Moustier ir E. Toutain,

– Europos Komisijos, atstovaujamos C. Valero, N. Ruiz García ir M. Van Hoof,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) išaiškinimo.

2 Šie prašymai pateikti nagrinėjant VB, WA, XZ, YY, ZX, DY ir EX ginčus su *BNP Paribas Personal Finance SA*, taip pat AV, BW, CX ir FA ginčus su *BNP Paribas Personal Finance* ir *Procureur de la République* (Respublikos prokuroras, Prancūzija) dėl tariamai nesąžiningų hipoteka užtikrintų paskolos užsienio valiuta sutarčių sąlygų, kuriose, be kita ko, numatyta, kad Šveicarijos frankas yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių valiutos keitimo rizika tenka paskolos gavėjui.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 93/13 16 ir 24 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„kadangi pasirinktų bendrų kriterijų pagrindu vertinant sąlygų nesąžiningumą, ypač kai vykdomas viešasis pardavimas ar tiekimas, ir taip, atsižvelgiant į vartotojų solidarumą, suteikiant kolektyvinės paslaugas, privalu iš viso įvertinti ir įvairius susijusius interesus; kadangi tai yra laikoma sąžiningumo reikalavimu; kadangi vertinant sąžiningumą ypač reikia atsižvelgti į šalių derybinių pozicijų tvirtumą, į tai ar vartotojas turėjo paskatų sutikti su sąlyga ir ar prekės arba paslaugos buvo parduotos arba suteiktos pagal specialų vartotojo užsakymą; kadangi pardavėjas ar tiekėjas gali patenkinti sąžiningumo reikalavimą, kai jis dorai ir teisingai veikia kitos šalies atžvilgiu, į kurios teisėtus interesus jis turi atsižvelgti;

<…>

kadangi valstybių narių teismai arba administracinės institucijos privalo disponuoti pakankamomis bei veiksmingomis priemonėmis apsisaugojant nuo nuolatinio nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais taikymo.“

4 Šios direktyvos 3 straipsnyje nustatyta:

„1. Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda reikšmingas neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

2. Visada yra laikoma, kad dėl sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, jeigu ji buvo parengta iš anksto, ir vartotojas dėl to negalėjo padaryti įtakos sąlygos esmei, ypač iš anksto suformuluotos tipinės sutarties atveju.

<…>“

5 Minėtos direktyvos 4 straipsnyje numatyta:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas.

2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“

6 Tos direktyvos 5 straipsnyje įtvirtinta:

„Tose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba. Atsiradus abejonių dėl sąlygos reikšmės, interpretuojama [aiškinama] vartotojo naudai. <…>“

7 Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

8 Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.“

Prancūzijos teisė

9 Civilinio kodekso 2224 straipsnyje numatyta:

„Asmeniniams ieškiniams arba ieškiniams dėl kilnojamojo turto nustatomas penkerių metų senaties terminas, skaičiuojamas nuo tos dienos, kai teisės turėtojas sužinojo arba turėjo sužinoti apie faktines aplinkybes, kurios suteikia jam galimybę pasinaudoti šia teise.“

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

10 2008–2009 m. VB, WA, XZ, YY, ZX, DY, EX, AV, BW, CX ir FA (toliau – ieškovai pagrindinėse bylose) kiekvienas atskirai su *BNP Paribas Personal Finance* pasirašė vadinamąją „Helvet Immo“, hipoteka užtikrintą paskolos sutartį užsienio valiuta. Šios sutartys, kuriomis daugiausia prekiavo tarpininkai, buvo sudarytos siekiant įsigyti nekilnojamąjį turtą ar nekilnojamojo turto bendrovių akcijas už įvairias sumas (nuo 48 000 iki 426 000 Šveicarijos frankų, t. y. nuo maždaug 44 000 iki 389 000 eurų); šių sutarčių laikotarpis svyravo nuo 22 iki 25 metų.

11 Iš prašymų priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad minėtose sutartyse buvo tam tikrų sąlygų, pagal kurias:

– atitinkami kreditai buvo finansuojami paskolomis Šveicarijos frankais ir šie kreditai buvo administruojami tiek Šveicarijos frankais (sąskaitos valiuta), tiek eurais (mokėjimo valiuta),

– kalbant apie valiutos keitimo sandorius, mokėjimai grąžinant nagrinėjamas paskolas Šveicarijos frankais galėjo būti atliekami tiktai eurais,

– vykdytini valiutos keitimo sandoriai buvo išvardyti pagrindinėse bylose nagrinėjamose paskolos sutartyse; paskolos gavėjui neįvykdžius įsipareigojimų, paskolos davėjas galėjo vienašališkai Šveicarijos frankus pakeisti eurais,

– kadangi išmokamasis grąžinimas priklausė nuo euro ir Šveicarijos franko keitimo kurso pokyčių, jeigu po keitimo sandorio susidariusi suma būtų mažesnė už mokamos įmokos sumą Šveicarijos frankais, išmokamasis grąžinimas vyktų ne taip greitai ir galimai likusi negrąžinta pagrindinės paskolos sumos dalis būtų įtraukta į skolos likutį. Priešingu atveju paskolos grąžinimas vyktų greičiau,

– jeigu visas likutis nebūtų padengtas mokamų įmokų suma per pradinį penkeriais metais pratęstą paskolos grąžinimo terminą, mokamos įmokos būtų padidintos. Jeigu, pasibaigus penktiesiems pratęsimo metams, skolos likutis liktų, mokėjimai turėtų būti tęsiami, kol bus sumokėta visa suma,

– pradinė palūkanų norma buvo keičiama kas penkerius metus pagal iš anksto nustatytą formulę ir tokiu atveju paskolos gavėjas galėjo pereiti prie euro kaip sąskaitos valiutos ir pasirinkti naują fiksuotą padidintą palūkanų normą arba kintamą palūkanų normą.

12 Ieškovų pagrindinėse bylose C-776/19, C-778/19, C-779/19 ir C-780/19 atveju prie paskolos pasiūlymo buvo pridėti du skaitiniai imitavimo modeliai, parodantys keitimo kurso svyravimo poveikį paskolos sumai ir laikotarpiui. Pirmasis imitavimo modelis buvo susijęs su palūkanų normos padidinimo arba sumažinimo dviem punktais nuo 61-osios įmokos poveikiu įmokų sumai, paskolos grąžinimo trukmei ir bendrai kredito kainai. Antrajame imitavimo modelyje „Informacija apie valiutos keitimo sandorius, kurie bus vykdomi valdant jūsų kreditą“ buvo imituojami tų pačių elementų pakitimai tuo atveju, jeigu euro kursas Šveicarijos frankų atžvilgiu pakiltų (byloje C-776/19 – 1 EUR už 1,5896 Šveicarijos franko; byloje C-778/19 – 1 EUR už 1,57 Šveicarijos franko; byloje C-779/19 – 1 EUR už 1,59 Šveicarijos franko; byloje C-780/19 – 1 EUR už 1,66 Šveicarijos franko), ir tuo atveju, jeigu euras būtų nuvertėjęs (byloje C-776/19 – 1 EUR už 1,4296 Šveicarijos franko; byloje C-778/19 – 1 EUR už 1,41 Šveicarijos franko; byloje C-779/19 – 1 EUR už 1,43 Šveicarijos franko; byloje C-780/19 – 1 EUR už 1,5 Šveicarijos franko).

13 Ieškovų pagrindinėse bylose C-777/19, C-781/19 ir C-782/19 teigimu, paskolos davėjas jiems nepateikė jokių imitavimo modelių.

14 Dėl nepalankių valiutų keitimo kurso pokyčių nuo pat pagrindinėse bylose nagrinėjamų sutarčių sudarymo ieškovai pagrindinėse bylose susidūrė su jiems suteiktos hipoteka užtikrintos paskolos grąžinimo sunkumais. Todėl 2015–2018 m. šie ieškovai, gindami savo interesus, pareiškė ieškinius *BNP Paribas Personal Finance* prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, be kita ko, remdamiesi „Helvet Immo“ sutartyse nustatytų finansinį mechanizmą įtvirtinančių sąlygų nesąžiningumu.

15 Be to, atlikus parengtinį tyrimą, 2017 m. rugpjūčio 29 d. *BNP Paribas Personal Finance* byla dėl klaidinančios komercinės praktikos buvo perduota nagrinėti nesunkių nusikaltimų bylų teismui. 2020 m. vasario 26 d. nuosprendžiu *13ème chambre correctionnelle du tribunal de grande instance de Paris* (Paryžiaus apygardos teismo 13-oji baudžiamųjų bylų kolegija, Prancūzija) pripažino šią banko įstaigą kalta dėl klaidinančios komercinės praktikos. Remiantis pagrindinės bylos šalių per posėdį Teisingumo Teisme pateikta informacija, *BNP Paribas Personal Finance* šį sprendimą apskundė, todėl jis nėra galutinis.

16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme ieškovai pagrindinėse bylose, be kita ko, nurodo, kad sutarties sąlygos, kuriomis nustatytas pagrindinėse bylose nagrinėjamų paskolos sutarčių finansinis mechanizmas, yra nesąžiningos. Savo ruožtu *BNP Paribas Personal Finance* teigia, kad ieškiniams, kuriais ieškovai pagrindinėse bylose grindžia minėtų sutarties sąlygų nesąžiningumą, yra suėjęs senaties terminas, ir bet kuriuo atveju jie yra nepagrįsti.

17 Pirma, dėl klausimo, susijusio su ieškovų pagrindinėse bylose pareikštų ieškinių senaties terminu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pritaikius Prancūzijos civilinio kodekso 2224 straipsnyje nustatytą penkerių metų senaties terminą reikėtų pripažinti, kad senaties terminas šiems ieškiniams pareikšti yra pasibaigęs. Vadovaujantis nacionaline teismų praktika, šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo paskolos pasiūlymo priėmimo dienos.

18 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar tokio senaties termino taikymas vartotojų ieškiniams, pareikštiems siekiant apginti iš Direktyvos 93/13 kylančias teises, yra suderinamas su veiksmingumo principu. To teismo teigimu, kadangi pirmaisiais sutarties galiojimo metais valiutos keitimo kursas gali išlikti stabilus ir pablogėti tik vėlesniu jos galiojimo laikotarpiu, neatmestina galimybė, kad paskolos gavėjai negalės apginti savo teisių.

19 Antra, kiek tai susiję su sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagrindinėse bylose nagrinėjamose paskolos sutartyse yra kelios valiutų konvertavimo mechanizmui priskiriamos sąlygos, dėl kurių valiutos keitimo rizika tenka paskolos gavėjui.

20 Šiomis aplinkybėmis tas teismas visų pirma klausia, ar dėl to, kad šiose sutarties sąlygose aptariama valiutos keitimo rizika, jos priskirtinos pagrindinėse bylose nagrinėjamų paskolos sutarčių pagrindiniam dalykui, todėl jų negalima laikyti nesąžiningomis (su sąlyga, kad jos yra aiškios ir suprantamos). Šiuo aspektu taip pat kyla klausimas, kokią įtaką šių sutarčių sąlygų kvalifikavimui turi kita pagrindinėse bylose nagrinėjamų paskolos sutarčių sąlyga, leidžianti paskolos gavėjui pasinaudoti galimybe konvertuoti paskolos sumą į eurus iš anksto nustatytomis datomis.

21 Dėl veiksnių, kuriais remiantis vertinama, ar sutarties sąlyga yra aiški ir suprantama, ir sprendžiama, ar egzistuoja reikšmingas iš šios sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad ieškovai pagrindinėse bylose buvo informuoti apie euro ir Šveicarijos franko keitimo kurso svyravimų įtaką atitinkamos paskolos kainai. Tačiau pagrindinėse bylose nagrinėjamose paskolos sutartyse valiutos keitimo rizika neaptariama.

22 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad nacionalinėje teismų praktikoje tokios sutarčių sąlygos, kaip nagrinėjamos pagrindinėse bylose, buvo laikomos aiškiomis ir suprantamomis, be kita ko, todėl, kad paskolos gavėjai buvo informuoti apie nagrinėjamos paskolos sutarties galiojimo laikotarpiu atliktus valiutos keitimo sandorius bei apie euro ir Šveicarijos franko keitimo kurso pokyčių poveikį šios sutarties galiojimo laikotarpiui bei mokėjimams, norint padengti sąskaitos likutį.

23 Šiomis aplinkybėmis, kadangi pardavėjas ar tiekėjas gali geriau už vartotoją numatyti ekonominius pokyčius ir valiutos keitimo riziką, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, kokią konkrečią informaciją apie valiutos keitimo riziką reikia suteikti paskolos gavėjui, kuris nėra susipažinęs su ekonominėmis prognozėmis, galinčiomis turėti įtakos sąskaitos valiutos ir mokėjimo valiutos keitimo kurso pokyčiams ir su jais susijusiai rizikai. Šiuo aspektu taip pat kyla klausimas dėl pareigos įrodyti, kad sutarties sąlyga yra aiški ir suprantama, nes pagrindinėse bylose ginčijamas tam tikros informacijos pateikimas.

24 Šiomis aplinkybėmis *tribunal de grande instance de Paris* (Paryžiaus apygardos teismas, Prancūzija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar pagal Direktyvą [93/13], aiškinamą remiantis veiksmingumo principu, [tokiais atvejais, kokie nagrinėjami] pagrindinėse bylose, senaties taisyklės negali būti taikomos: a) pripažįstant sutarties sąlygą nesąžininga; b) vykdant galimą grąžinimą; c) kai vartotojas yra ieškovas; ir d) kai vartotojas yra atsakovas, įskaitant atvejus, kai reiškimas priešieškinis?

2. Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą būtų visiškai arba iš dalies neigiamas, ar pagal Direktyvą [93/13], siejamą su veiksmingumo principu, [tokiais atvejais, kokie nagrinėjami] pagrindinėse bylose, yra draudžiama taikyti nacionalinę teismų praktiką, pagal kurią senaties terminas skaičiuojamas nuo paskolos pasiūlymo priėmimo datos, o ne nuo datos, kai kyla didelių finansinių sunkumų?

3. Ar tokios sąlygos, kaip nagrinėjamos [pagrindinėse bylose], pagal kurias, be kita ko, Šveicarijos frankas yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių valiutos keitimo rizika tenka paskolos gavėjui, yra pagrindinis sutarties dalykas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 [dalį], kai valiutos keitimo išlaidų suma yra neginčijama ir kai tam tikrose sutarties sąlygose yra numatyta, kad paskolos gavėjas konkrečiomis datomis gali pasinaudoti galimybe konvertuoti sutarties sumą į eurus pagal iš anksto nustatytą formulę?

4. Ar pagal Direktyvą [93/13], siejamą su Sąjungos teisės veiksmingumo principu, yra draudžiama nacionalinė teismų praktika, kurioje sąlyga ar sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėse bylose, yra laikomos „aiškiomis ir suprantamomis“ pagal šią direktyvą, nes:

– išankstiniame paskolos pasiūlyme yra detalizuoti valiutos keitimo sandoriai, įvykdyti per kredito sutarties galiojimo laiką, ir nurodyta, kad bus taikomas eurų ir Šveicarijos frankų keitimo kursas, nustatytas likus dviem darbo dienoms iki sandorį nulėmusio įvykio ir paskelbtas Europos Centrinio Banko interneto svetainėje,

– pasiūlyme yra paminėta, kad paskolos gavėjas sutinka su Šveicarijos frankų konvertavimo į eurus ir eurų konvertavimo į Šveicarijos frankus sandoriais, kurie yra reikalingi kreditui veikti ir jam grąžinti, ir kad paskolos davėjas konvertuoja mėnesinių įmokų likutį eurais į Šveicarijos frankus po to, kai sumokami su paskola susiję mokesčiai,

– pasiūlyme yra nurodyta, kad jeigu po valiutos keitimo sandorio susidariusi suma bus mažesnė už mokėtiną sumą Šveicarijos frankais, pagrindinė paskolos suma bus grąžinama ne taip greitai, o galimai likusi negrąžinta įmokos dalis bus įtraukta į debeto likutį Šveicarijos frankais, taip pat, kad pagrindinės paskolos sumos grąžinimas bus koreguojamas atsižvelgiant į mėnesinėms įmokoms taikomo keitimo kurso svyravimus (jų padidėjimą arba sumažėjimą) ir kad dėl šių pokyčių paskolos grąžinimo laikotarpis gali pailgėti arba sutrumpėti, o prireikus gali būti pakeista visa paskolos grąžinimo kaina,

– straipsniuose „vidaus sąskaita eurais“ ir „vidaus sąskaita Šveicarijos frankais“ yra išsamiai aprašytos kiekvieno mokėjimo termino pabaigoje vykdomos sąskaitos debetavimo ir kreditavimo operacijos, o sutartyje skaidriai aprašytas konkretus užsienio valiutos konvertavimo mechanizmo veikimas,

ir kai pasiūlyme, be kita ko, nėra aiškiai įvardyta „valiutos keitimo rizika“, kuri tenka paskolos gavėjui dėl to, kad jis negauna pajamų sąskaitos valiuta, ir nėra aiškios nuorodos į „palūkanų normos riziką“?

5. Jeigu į ketvirtąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar pagal Direktyvą [93/13], siejamą su [Sąjungos] teisės veiksmingumo principu, yra draudžiama nacionalinė teismų praktika, pagal kurią sutarties sąlyga ar sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėse bylose, yra „aiškios ir suprantamos“ remiantis direktyva, nors tik prie ketvirtajame klausime nurodytų duomenų yra pridėtas imitavimo modelis, pagal kurį per pradinį sutarties laikotarpį – [nuo 22 iki 25 metų] – mokėjimo valiuta nuvertėtų [nuo 5 iki 6 %], palyginti su sąskaitos valiuta, bet jame nevartojami tokie terminai, kaip „rizika“ ar „sunkumai“?

6. Ar pareiga įrodyti, kad sąlyga yra „aiški ir suprantama“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, įskaitant su sutarties sudarymu susijusias aplinkybes, tenka pardavėjui, tiekėjui, ar vartotojui?

7. Jeigu pareiga įrodyti, kad sąlyga yra aiški ir suprantama, tenka pardavėjui ar tiekėjui, ar pagal Direktyvą 93/13 yra draudžiama tokia nacionalinė teismų praktika, pagal kurią, esant su pardavimo metodais susijusių dokumentų, paskolos gavėjai turi pareigą įrodyti, kad, pirma, jie gavo šiuose dokumentuose pateiktą informaciją, ir, antra, kad juos jiems pateikė būtent bankas, ar, priešingai, pagal ją reikalaujama, kad šie elementai sudarytų prielaidą, jog šiuose dokumentuose esanti informacija buvo perduota skolininkams, taip pat ir žodžiu, ir tai yra paprasta prielaida, kurią už pasirinktų tarpininkų perduodamą informaciją atsakingas pardavėjas ar tiekėjas privalo atmesti?

8. Ar [sutartims, kaip nagrinėjamos] pagrindinėse bylose, kai abi šalys patiria valiutos keitimo riziką, gali būti būdingas reikšmingas neatitikimas, nes, pirma, pardavėjas arba tiekėjas turi geresnių priemonių numatyti valiutos keitimo riziką nei vartotojas ir, antra, pardavėjo ar tiekėjo prisiimama rizika ribojama, o vartotojo rizika – ne?“

25 2019 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-776/19–C-782/19 buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė ir žodinė proceso dalys.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

26 Pirmuoju ir antruoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 93/13, siejama su veiksmingumo principu, turi būti aiškinama taip, kad ja draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos vartotojo ieškiniui dėl pardavėjo ar tiekėjo su šiuo vartotoju sudarytos sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga arba dėl nepagrįstai sumokėtų sumų grąžinimo (dėl nesąžiningų sąlygų, kaip jos suprantamos pagal šią direktyvą) taikomas penkerių metų senaties terminas, skaičiuojamas nuo pasiūlymo suteikti paskolą priėmimo dienos.

27 Šiuo aspektu reikia pažymėti, kad, remiantis suformuota jurisprudencija, nesant specialių Sąjungos teisės normų atitinkamoje srityje, Direktyvoje 93/13 numatyta vartotojų apsaugos įgyvendinimo tvarka, vadovaujantis valstybių narių procesinės autonomijos principu, turi būti nustatyta jų nacionalinės teisės sistemoje. Vis dėlto ši tvarka turi būti ne mažiau palanki, nei

panašias vidaus situacijas reglamentuojančios taisyklės (lygiavertiškumo principas), ir ji neturi būti tokia, kad dėl jos būtų praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga įgyvendinti Sąjungos teisės suteiktas teises (veiksmingumo principas) (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 83 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

28 Dėl veiksmingumo principo (šioje byloje nagrinėjamas tik jis) reikia priminti, kad kiekvienas atvejis, kai kyla klausimas, ar dėl nacionalinės procesinės taisyklės yra neįmanoma arba pernelyg sudėtinga taikyti Sąjungos teisę, turi būti vertinamas atsižvelgiant į šios nuostatos vietą visame įvairiose nacionalinėse institucijose vykstančiame procese, pačią proceso eigą ir jo ypatumus. Turint tai omenyje, prireikus reikia atsižvelgti į pagrindinius nacionalinės teismų sistemos principus, kaip antai teisės į gynybą apsaugą, teisinio saugumo principą ir tinkamą proceso eigą (žr., be kita ko, 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 85 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

29 Be to, Teisingumo Teismas patikslino, kad valstybių narių pareiga užtikrinti iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių veiksmingumą reiškia, be kita ko, kiek tai susiję su iš Direktyvos 93/13 kylančiomis teisėmis, veiksmingos teisminės gynybos reikalavimą, taip pat įtvirtintą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje, kuris taikomas ir apibrėžiant procesines taisykles, susijusias su tokiomis teisėmis grindžiamais ieškiniais (šiuo klausimu žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimo *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, 49 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

30 Dėl pagrindinėse bylose nagrinėjamo senaties termino ypatybių analizės Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ji turi būti susijusi su tokio termino trukme ir jo taikymo tvarka, įskaitant tvarką, pagal kurią pradedamas skaičiuoti šis terminas (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 61 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

31 Pirma, kalbant apie senaties termino taikymą ieškiniams, kuriuos pareiškia vartotojai, siekdami apginti iš Direktyvos 93/13 kylančias teises, reikia pažymėti, kad iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad dėl teisinio saugumo sumetimais nustatytų protingų naikinamųjų ieškinio pareiškimo terminų Sąjungos teisės sistemoje suteiktų teisių įgyvendinimas netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas, jeigu tokių terminų praktiškai pakanka, kad vartotojas galėtų parengti ir pareikšti veiksmingą ieškinį (žr., be kita ko, 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 62 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

32 Teisingumo Teismas jau yra pripažinęs, kad vartotojo apsauga nėra absoliuti ir kad teisinio saugumo sumetimais nustatomi protingi naikinamieji terminai ieškiniui pareikšti yra suderinami su Sąjungos teise (žr., be kita ko, 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 56 punktą ir 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 82 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

33 Vis dėlto pabrėždamas pagal Direktyvą 93/13 vartotojams užtikrinamą apsaugą Teisingumo Teismas nusprendė, kad šiai direktyvai prieštarauja nacionalinės teisės normos, kuriomis nacionaliniam teismui draudžiama pasibaigus apskundimo terminui konstatuoti į sutartį, kurią sudarė pardavėjas ar tiekėjas ir vartotojas, įtrauktos sąlygos nesąžiningumą (šiuo klausimu žr.

2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimo *Cofidis*, C-473/00, EU:C:2002:705, 38 punktą ir 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 55 punktą).

34 Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su dviem skirtingais atvejais, t. y. pirma, su senaties termino taikymu vartotojo ieškiniui pripažinti pardavėjo ar tiekėjo su šiuo vartotoju sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, ir, antra, su tokio termino taikymu šio vartotojo ieškiniui grąžinti nepagrįstai sumokėtas sumas (dėl nesąžiningų sąlygų, kaip jos suprantamos pagal Direktyvą 93/13).

35 Dėl senaties termino taikymo vartotojo ieškiniui, pareikštam siekiant pripažinti pardavėjo ar tiekėjo su šiuo vartotoju sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, svarbu priminti, kad, pirma, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nesąžiningos pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlygos vartotojui nėra privalomos.

36 Antra, atsižvelgiant į su vartotojų apsauga susijusio viešojo intereso pobūdį ir svarbą, Direktyvoje 93/13 7 straipsnio 1 dalyje, siejamoje su šios direktyvos 24 konstatuojamąja dalimi, reikalaujama, kad valstybės narės numatytų pakankamas ir veiksmingas priemones, užkertančias kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui pardavėjų ar tiekėjų su vartotojais sudaromose sutartyse. Tam nacionaliniai teismai turi netaikyti nesąžiningų sąlygų, kad jos nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, nebent šis tam prieštarautų (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 52 ir 53 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

37 Trečia, atsižvelgiant į jurisprudenciją, nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga iš principo turi būti laikoma niekuomet neegzistavusia, todėl ji negali turėti poveikio vartotojui. Teisingumo Teismas padarė išvadą, jog teismo konstatavimas, kad tokia sąlyga yra nesąžininga, iš principo turi lemti vartotojo faktinės ir teisinės situacijos, kurioje jis būtų, jeigu nebūtų minėtos sąlygos, atkūrimą, todėl nacionalinio teismo pareiga netaikyti nesąžiningos sutarties sąlygos, pagal kurią privaloma mokėti sumas, kurios, kaip vėliau paaiškėja, yra nepagrįstos, iš principo reiškia atitinkamą restitucinį poveikį atsižvelgiant į šias sumas (šiuo klausimu žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 61 ir 62 punktus; taip pat 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 54 punktą).

38 Šiomis aplinkybėmis reikia pripažinti, kad, visų pirma siekiant užtikrinti veiksmingą iš Direktyvos 93/13 kylančių vartotojų teisių apsaugą, vartotojui būtina suteikti galimybę bet kuriuo metu pareikšti apie sutarties sąlygos nesąžiningumą (t. y. ne tik kaip gynybos priemonę, bet ir tam, kad teismas pripažintų tokią sutarties sąlygą nesąžininga), todėl vartotojo pareikštam ieškiniui, kuriuo siekiama pripažinti pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, joks senaties terminas negali būti taikomas.

39 Antra, kalbant apie senaties termino taikymą ieškiniui, kurį pareiškia vartotojas, siekdamas susigrąžinti nepagrįstai sumokėtas sumas pagal nesąžiningas sąlygas, kaip jos suprantamos pagal Direktyvą 93/13, pakanka priminti, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad pagal šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias nėra nustatyta senaties termino pareikšti ieškinį dėl sutartyje, pardavėjo ar tiekėjo sudarytoje su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos pripažinimo niekine, tačiau yra taikomas senaties terminas ieškiniui dėl šio konstatavimo restitucinių pasekmių pareikšti, jei laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 9 d.

Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 58 punktą ir 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 84 punktą).

40 Taigi darytina išvada, kad senaties termino taikymas vartotojų pareikštiems ieškiniams grąžinti sumas, siekiant apginti iš Direktyvos 93/13 kylančias savo teises, savaime neprieštarauja veiksmingumo principui, su sąlyga, kad dėl šio termino taikymo pasinaudoti šia direktyva suteiktomis teisėmis netaps praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga.

41 Antra, dėl senaties termino, taikomo vartotojo ieškiniui grąžinti nepagrįstai sumokėtas sumas (dėl nesąžiningų sąlygų, kaip jos suprantamos pagal Direktyvą 93/13/EEB), trukmės reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismas jau turėjo galimybę spręsti dėl trejų ir penkerių metų senaties terminų, panašių į nagrinėjamus pagrindinėse bylose (taikomų ieškiniams, kuriais siekiama užtikrinti restitucines sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga pasekmes), atitikties veiksmingumo principui. Teisingumo Teismo teigimu, jei šie terminai yra nustatyti ir iš anksto žinomi, jų iš esmės pakanka, kad atitinkamas vartotojas galėtų parengti ir pareikšti veiksmingą ieškinį. Taigi trukmė nuo trejų iki penkerių metų savaime nėra nesuderinama su veiksmingumo principu (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 62 ir 64 punktus; taip pat 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 87 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

42 Vadinasi, reikia pripažinti, kad dėl penkerių metų senaties termino (kaip antai nagrinėjamo pagrindinėse bylose), taikomo vartotojo pareikštam ieškiniui grąžinti nepagrįstai sumokėtas sumas (dėl nesąžiningų sąlygų, kaip jos suprantamos pagal Direktyvą 93/13), jeigu jis yra nustatytas ir iš anksto žinomas, pasinaudoti Direktyvoje 93/13 numatytomis teisėmis netampa praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga. Tokio laikotarpio iš esmės pakanka, kad vartotojas galėtų parengti ir pareikšti veiksmingą ieškinį, siekdamas apginti iš šios direktyvos kylančias teises, visų pirma ieškinius grąžinti sumas (dėl nesąžiningų sutarties sąlygų).

43 Vis dėlto, trečia, dėl pagrindinėse bylose nagrinėjamo senaties termino eigos pradžios egzistuoja nemaža rizika, kad vartotojas per šį terminą negalės pasinaudoti tomis teisėmis, kurias jam suteikia Direktyva 93/13 (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 5 d. Sprendimo *OPR-Finance*, C-679/18, EU:C:2020:167, 22 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

44 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktos informacijos matyti, kad pagal Prancūzijos teismų praktiką Civilinio kodekso 2224 straipsnyje numatytas penkerių metų senaties terminas skaičiuojamas nuo atitinkamos paskolos pasiūlymo priėmimo dienos.

45 Šiuo klausimu reikia atsižvelgti į tai, kad vartotojas yra silpnesnė sutarties šalis nei pardavėjas ar tiekėjas tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl turimos informacijos lygio, dėl to jis priverstas sutikti su pardavėjo ar tiekėjo iš anksto nustatytomis sąlygomis ir negali daryti įtakos jų turiniui (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 66 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Be to, reikia priminti, kad vartotojai gali nežinoti apie hipoteka užtikrintoje paskolos sutartyje esančios sąlygos nesąžiningumą arba nesuvokti savo teisių pagal Direktyvą 93/13 apimties (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 90 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

46 Reikia pažymėti, kad senaties terminas gali būti suderinamas su veiksmingumo principu tik tuo atveju, jei vartotojas turėjo galimybę susipažinti su savo teisėmis iki šio termino pradžios arba pabaigos (šiuo klausimu žr. 2009 m. spalio 6 d. Sprendimo *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, 45 punktą; 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 67 punktą ir 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 91 punktą).

47 Penkerių metų senaties termino, kaip antai nagrinėjamo pagrindinėse bylose, skaičiuojamo nuo pasiūlymo suteikti paskolą priėmimo dienos, taikymas vartotojo ieškiniui grąžinti nepagrįstai sumokėtas sumas (dėl nesąžiningų sąlygų, kaip jos suprantamos pagal Direktyvą 93/13) neužtikrina veiksmingos vartotojo apsaugos, nes šis terminas gali pasibaigti anksčiau, nei vartotojas sužino apie nesąžiningą nagrinėjamos sutarties sąlygą. Dėl tokio termino vartotojui yra pernelyg sudėtinga naudotis Direktyvos 93/13 suteikiamomis teisėmis, todėl pažeidžiamas veiksmingumo principas (žr. pagal analogiją 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 67 ir 75 punktus; taip pat 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 91 punktą).

48 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis, siejamos su veiksmingumo principu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis remiantis vartotojo pareikštam ieškiniui:

– dėl pardavėjo ar tiekėjo su šiuo vartotoju sudarytos sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga būtų taikomas senaties terminas,

– dėl pagal tokias nesąžiningas sąlygas nepagrįstai sumokėtų sumų susigrąžinimo būtų taikomas penkerių metų senaties terminas, skaičiuojamas nuo paskolos pasiūlymo priėmimo dienos, taigi vartotojas tuo metu galėjo nežinoti visų savo teisių pagal šią direktyvą.

Dėl trečiojo klausimo

49 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sąvoka „pagrindinis sutarties dalykas“, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, apima paskolos sutarties sąlygas, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, todėl valiutos keitimo rizika tenka paskolos gavėjui.

50 Pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais teikiamoms paslaugoms ar tiekiamoms prekėms, jei šios sąlygos suformuluotos aiškiai ir suprantamai. Taigi teismas gali vertinti su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžtimi susijusią nesąžiningą sąlygą tik tuomet, jei ši sąlyga nėra aiški ir suprantama.

51 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje numatyta nesąžiningų sąlygų turinio kontrolės mechanizmo, nustatyto įgyvendinant šioje direktyvoje įtvirtintą vartotojų apsaugos sistemą, išimtis, todėl šią nuostatą reikia aiškinti siaurai (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

52 Dėl sutarties sąlygų, priskirtinų prie sąvokos „pagrindinis sutarties dalykas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, kad šiomis sąlygomis reikia laikyti tas, kuriose įtvirtintos esminės prievolės pagal šią sutartį ir kurios, būdamos tokios, apibrėžia šią sutartį. Vis dėlto ši sąvoka negali apimti sąlygų, kurios papildo pačią sutartinių santykių esmę apibrėžiančias sąlygas (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Kiss ir CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 32 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

53 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti, ar, atsižvelgiant į pagrindinėse bylose nagrinėjamų paskolos sutarčių pobūdį, bendrą struktūrą, nuostatas ir jų sudarymo teisines ir faktines aplinkybes, trečiajame klausime nurodytos sąlygos yra esminis skolininko prievolės grąžinti jam paskolos davėjo suteiktą sumą elementas (šiuo klausimu žr. 2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Kiss ir CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 33 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

54 Vis dėlto Teisingumo Teismas turi nurodyti iš Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies išplaukiančius kriterijus, taikytinus atliekant tokį nagrinėjimą (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 33 punktą).

55 Šiuo klausimu dėl paskolos sutarčių, išreikštų užsienio valiuta ir grąžintinų nacionaline valiuta, Teisingumo Teismas nurodė: kadangi sąlygų nesąžiningumo vertinimo išimtis taikoma tiek, kiek sąlygos susijusios su kainos ir atlygio adekvatumu mainais teikiamoms paslaugoms arba tiekiamoms prekėms, ši išimtis neturėtų būti taikoma sąlygoms, kuriose tik nustatomas užsienio valiutos, kuria išreikšta paskolos sutarties suma, keitimo kursas, skirtas paskolos grąžinimo įmokoms apskaičiuoti, nors atlikdamas šiuos skaičiavimus paskolos davėjas neteikia jokios valiutų keitimo paslaugos, taigi, tokiose sąlygose nenumatytas „atlygis“, kurio adekvatumas paskolos davėjo mainais teikiamai paslaugai, vadovaujantis Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalimi, negalėtų būti nesąžiningumo vertinimo objektas (2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 58 punktas).

56 Vis dėlto Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad sutarties sąlygose, susijusiose su keitimo rizika, apibrėžiamas pagrindinis šios sutarties dalykas, tačiau šis konstatavimas neapsiriboja vien paskolos sutartimis, kurios yra išreikštos ir turi būti grąžintos ta pačia užsienio valiuta (žr., be kita ko, 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *OTP Bank ir OTP Faktoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, 68 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 48 punktą).

57 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad pagal paskolos sutartį paskolos davėjas iš esmės įsipareigoja perduoti paskolos gavėjui tam tikrą pinigų sumą, o pastarasis iš esmės įsipareigoja grąžinti šią sumą (paprastai su palūkanomis) pagal nustatytą grąžinimo grafiką. Taigi esminės prievolės pagal tokią sutartį yra susijusios su pinigų suma, kuri turi būti apibrėžta atsižvelgiant į paskolos sutartyje nurodytas išmokėjimo ir grąžinimo valiutas. Todėl tai, kad paskola turi būti grąžinta tam tikra valiuta, iš principo reiškia ne papildomą mokėjimo tvarką, bet pačią skolininko pareigą, kuri yra pagrindinis paskolos sutarties aspektas (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 38 punktas).

58 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, vadovaudamasis šio sprendimo 55–57 punktuose nurodytais kriterijais, turi įvertinti, ar pagrindinėse bylose nagrinėjamų sutarčių sąlygos, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir

dėl kurių valiutos keitimo rizika tenka paskolos gavėjui, yra susijusios su pačiu skolininko pareigos grąžinti paskolos davėjo suteiktą sumą pobūdžiu, nepriklausomai nuo to, ar vartotojo prieštaravimas taip pat susijęs su valiutos keitimo mokesčiais.

59 Be to, svarbu pažymėti, kad dėl to, jog paskolos sutartyje užsienio valiuta yra sąlyga, pagal kurią paskolos gavėjas konkrečiomis datomis gali pasinaudoti galimybe konvertuoti sutarties sumą į eurus, sąlygos dėl valiutos keitimo rizikos netampa antraeilės. Tai, kad šalys gali tam tikru laiku pakeisti vieną iš esminių sutarties sąlygų, leidžia paskolos gavėjui *ex nunc* pakeisti jam suteiktos paskolos sąlygas; kartu tokia galimybė neturi jokios tiesioginės įtakos esminio aptariamos sutarties elemento vertinimui.

60 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad paskolos sutarties sąlygos, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių valiutos kurso rizika tenka paskolos gavėjui, patenka į šios nuostatos taikymo sritį, jei šiose sąlygose įtvirtinamas vienas iš esminių minėtos sutarties elementų.

Dėl ketvirtojo ir penktojo klausimų

61 Ketvirtuoju ir penktuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad paskolos sutarties užsienio valiuta atveju šios sutarties sąlygų, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių valiutos keitimo rizika tenka paskolos gavėjui, skaidrumo reikalavimas laikomas įvykdytu, jei pardavėjas ar tiekėjas informavo vartotoją apie bet kokio euro vertės padidėjimo ar sumažėjimo užsienio valiutos (kuria buvo išreikšta paskola) atžvilgiu poveikį vartotojo prisiimtiems finansiniams įsipareigojimams.

62 Pagal suformuotą su skaidrumo reikalavimu susijusią jurisprudenciją iki sutarties sudarymo informacija apie sutarties sąlygas ir jos sudarymo pasekmes vartotojui yra ypač svarbi. Būtent remdamasis šia informacija jis nusprendžia, ar nori būti saistomas pardavėjo ar tiekėjo iš anksto suformuluotų sąlygų (2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

63 Vadinasi, sutarčių sąlygų skaidrumo reikalavimas, įtvirtintas Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje ir 5 straipsnyje, negali būti susiaurintas iki suprantamumo tik formaliuoju ir gramatiniu aspektais. Minėtoje direktyvoje nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, kad vartotojas yra silpnesnėje padėtyje nei pardavėjas ar tiekėjas dėl, be kita ko, turimos informacijos lygio, tad šį toje pačioje direktyvoje įtvirtintą sutarčių sąlygų aiškumo ir suprantamumo, taigi, ir skaidrumo, reikalavimą reikia aiškinti plačiai (2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 50 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

64 Taigi minėtas reikalavimas reiškia, kad ši sąlyga vartotojui turi būti ne tik suprantama formaliuoju ir gramatiniu aspektais, bet ir kad vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas galėtų suvokti, kaip konkrečiai apskaičiuojamos šios palūkanos, ir remdamasis konkrečiais ir suprantamais kriterijais įvertinti galimai reikšmingas tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams (2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 51 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

65 Tai visų pirma reiškia, kad sutartyje turi būti skaidriai nurodyta, kaip konkrečiai veikia atitinkamoje sąlygoje nurodytas mechanizmas, taip pat prireikus šio mechanizmo ryšys su kitose sąlygose nustatytu mechanizmu, kad šiam vartotojui būtų sudaryta galimybė pagal tikslius ir suprantamus kriterijus numatyti ekonomines pasekmes, kurių atsiranda dėl tokios sąlygos (šiuo klausimu žr. 2021 m. sausio 27 d. Sprendimo *Dexia Nederland*, C-229/19 ir C-289/19, EU:C:2021:68, 50 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

66 Klausimą, ar nagrinėjamu atveju skaidrumo reikalavimas buvo įvykdytas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nagrinėti atsižvelgdamas į visas reikšmingas faktines aplinkybes, įskaitant reklamą ir informaciją, kurią per derybas dėl pagrindinėse bylose nagrinėjamų paskolos sutarčių sudarymo pateikė ne tik paskolos davėjas, bet ir bet kuris kitas asmuo, kuris šio pardavėjo ar tiekėjo vardu teikė atitinkamas paskolas.

67 Konkrečiai kalbant, nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas su paskolos sutarties sudarymu susijusias aplinkybes, turi patikrinti, ar nagrinėjamoje bylose vartotojui buvo perduota visa informacija, kuri gali turėti įtakos jo įsipareigojimų apimčiai ir leistų įvertinti, be kita ko, visą jo paskolos kainą. Atliekant šį vertinimą lemiamą reikšmę turi, pirma, tai, ar šios sutarties sąlygos suformuluotos aiškiai ir suprantamai, kad leistų vidutiniam vartotojui, apibūdintam šio sprendimo 64 punkte, įvertinti šią kainą, ir, antra, aplinkybė, kad paskolos sutartyje nenurodyta informacija, kuri, atsižvelgiant į šioje sutartyje nurodytų prekių ir paslaugų pobūdį, laikoma esmine (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 52 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

68 Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad prieš paimdami paskolas ieškovai pagrindinėse bylose buvo informuoti apie euro ir Šveicarijos franko keitimo kurso svyravimų įtaką sutarties laikotarpiui ir atsiskaitymams siekiant sumokėti sąskaitos likutį. Tačiau apie valiutos keitimo riziką visiškai nebuvo užsiminta.

69 Dėl paskolos sutarčių užsienio valiuta, kaip antai nagrinėjamų pagrindinėse bylose, pirmiausia reikia konstatuoti, kad bet kokia pardavėjo ar tiekėjo vartotojui pateikta informacija apie valiutos keitimo mechanizmo veikimą ir jo keliamą riziką yra svarbi šiam vertinimui atlikti. Ypač svarbi yra informacija apie paskolos gavėjui kylančią riziką tuomet, jei valiuta, kuri yra teisėta atsiskaitymo priemonė valstybėje narėje, kur reziduoja paskolos gavėjas, labai nuvertėja, o užsienio palūkanų norma padidėja.

70 Šiuo atveju, kaip Europos sisteminės rizikos valdyba pabrėžė 2011 m. rugsėjo 21 d. Rekomendacijoje ESRV/2011/1 dėl skolinimo užsienio valiutomis (OL C 342, 2011, p. 1), finansų įstaigos paskolos gavėjams turi suteikti pakankamai informacijos, kad jie galėtų priimti informacija pagrįstus ir atsargius sprendimus, ir ta informacija turi apimti bent informaciją apie valstybės narės, kur reziduoja paskolos gavėjas, didelio teisėtos mokėjimo priemonės nuvertėjimo ir užsienio palūkanų normos padidėjimo poveikį dalinėms įmokoms (Rekomendacija A – Kredito gavėjų informavimas apie riziką, 1 punktas) (2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *OTP Bank ir OTP Faktoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, 74 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

71 Teisingumo Teismas konkrečiai pažymėjo, kad paskolos gavėją reikia aiškiai informuoti apie tai, kad, sudarant paskolos sutartį užsienio valiuta, jam tenka tam tikra valiutų keitimo rizika, kurią galbūt bus sunku prisiimti ekonominiu požiūriu, jei valiuta, kuria jis gauna pajamas, nuvertėtų. Be to, iš pardavėjo ar tiekėjo turi būti reikalaujama, kad jis nurodytų galimus valiutų kursų svyravimus

ir riziką, galinčią kilti dėl to, kad tokia sutartis sudaroma užsienio valiuta (šiuo klausimu žr. 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *OTP Bank ir OTP Faktoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, 75 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

72 Vadinasi, tam, kad skaidrumo reikalavimas būtų įvykdytas, pardavėjo ar tiekėjo pateikta informacija turi būti tokia, kad vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas galėtų ne tik žinoti užsienio valiutos, kuria paskola yra paimta, pabrangimo arba nuvertėjimo galimybę, bet ir įvertinti neigiamas tokios sąlygos pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams, taip pat pasirašydamas paskolos sutartį užsienio valiuta suprasti jam per visą sutarties laikotarpį gresiančią riziką, jei valiuta, kuria jis gauna pajamas, smarkiai nuvertėtų, palyginti su sąskaitos valiuta.

73 Šiomis aplinkybėmis svarbu pažymėti, kad imitavimo modeliai, kaip antai pateikti tam tikruose pagrindinėse bylose nagrinėjamuose paskolų pasiūlymuose, gali suteikti naudingos informacijos, jeigu jie pagrįsti pakankamais ir tiksliais duomenimis ir jeigu juose pateikiami objektyvūs vertinimai, o vartotojui apie juos pranešama aiškiai ir suprantamai. Tik tokiomis sąlygomis tokie imitavimo modeliai gali padėti pardavėjui ar tiekėjui atkreipti vartotojo dėmesį į galimai reikšmingų atitinkamų sutarties sąlygų neigiamų ekonominių pasekmių riziką. Kaip ir bet kokia kita pardavėjo ar tiekėjo pateikta informacija apie vartotojo įsipareigojimo apimtį, skaitiniai imitavimo modeliai turi padėti vartotojui suprasti tikrąjį ilgalaikės galimų valiutų keitimo kursų svyravimų rizikos mastą, taigi, ir riziką dėl paskolos sutarties užsienio valiuta sudarymo.

74 Paskolos sutarties užsienio valiuta, dėl kurios vartotojui kyla valiutos keitimo rizika, atveju skaidrumo reikalavimas nelaikomas įvykdytu, jei vartotojui pateikiama informacija (net ir didelės apimties) grindžiama prielaida, kad sąskaitos valiutos ir mokėjimo valiutos keitimo kursas nesikeis per visą sutarties laikotarpį. Taip, be kita ko, yra tuo atveju, kai tiekėjas ar pardavėjas neįspėjo vartotojo apie ekonomines aplinkybes, galinčias turėti įtakos valiutų kursų svyravimams, todėl vartotojas negalėjo praktiškai suprasti galimų reikšmingų paskolos užsienio valiuta pasekmių savo finansinei padėčiai.

75 Antra, atliekant šio sprendimo 67 punkte nurodytą vertinimą, taip pat svarbi finansų įstaigos ikisutartiniuose ir sutartiniuose dokumentuose vartojama kalba. Konkrečiai kalbant, ta aplinkybė, kad nėra sąlygų ar paaiškinimų, kuriais paskolos gavėjas būtų aiškiai informuotas apie konkrečią su paskolos sutartimis užsienio valiuta susijusią riziką, gali patvirtinti, kad nėra įvykdytas skaidrumo reikalavimas, įtvirtintas visų pirma Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje.

76 Galiausiai, trečia, atsižvelgiant į šio sprendimo 15 punkte nurodytas faktines aplinkybes, reikia priminti, kad komercinės veiklos nesąžiningumo nustatymas, kurį šalys pagrindinėse bylose aptarė per posėdį Teisingumo Teisme, taip pat gali būti vienas iš elementų, kuriais gali remtis nacionalinis teismas, vertindamas nesąžiningą pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlygų pobūdį (2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 43 punktas).

77 Vis dėlto remiantis vien šiuo elementu ir automatiškai negalima pripažinti, kad iš Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies kylantis skaidrumo reikalavimas nėra įvykdytas, nes šį klausimą būtina nagrinėti atsižvelgiant į visas konkrečios bylos aplinkybes (2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 44 punktas).

78 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į ketvirtąjį ir penktąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad paskolos sutarties užsienio valiuta sąlygų, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras yra mokėjimo valiuta, ir dėl kurių keitimo rizika tenka paskolos gavėjui, skaidrumo reikalavimas laikomas įvykdytu, jei pardavėjas ar tiekėjas pateikė vartotojui pakankamą ir tikslią informaciją, kad vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas galėtų suprasti praktinį atitinkamo finansinio mechanizmo veikimą ir taip įvertinti galimai reikšmingų tokių sąlygų neigiamų ekonominių pasekmių riziką finansiniams įsipareigojimams per visą sutarties laikotarpį.

Dėl šeštojo ir septintojo klausimų

79 Šeštuoju ir septintuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama vartotojui perkelti pareigą įrodyti, kad sutarties sąlyga yra aiški ir suprantama, kaip numatyta šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje, ir ar taip yra tuo atveju, kai suteikiama su pardavimo metodais susijusiuose dokumentuose dėl pardavėjo, tiekėjo arba kito asmens, kuris šio pardavėjo ar tiekėjo vardu teikė nagrinėjamas paskolas, išdėstyta informacija.

80 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad Direktyvoje 93/13 nėra jokių nuostatų dėl pareigos įrodyti, kad sutarties sąlyga yra aiški ir suprantama, kaip numatyta šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje.

81 Taigi, kaip matyti iš šio sprendimo 27 punkte nurodytos jurisprudencijos, tokios išsamios Direktyvoje 93/13 numatytos vartotojų apsaugos įgyvendinimo taisyklės priskiriamos prie valstybių narių vidaus teisės sistemos, remiantis šių valstybių narių procesinės autonomijos principu; vis dėlto jos turi būti ne mažiau palankios, nei reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir dėl jų neturi tapti praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti pagal Sąjungos teisę suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas).

82 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad Direktyva 93/13, be kita ko, siekiama apsaugoti vartotoją tam, kad būtų atkurta pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo padėties sutartiniuose santykiuose pusiausvyra. Šią pusiausvyrą sutrikdo tai, kad vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei pardavėjo ar tiekėjo tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl turimos informacijos, todėl vartotojas, kaip buvo pažymėta šio sprendimo 45 punkte, yra priverstas sutikti su pardavėjo ar tiekėjo iš anksto parengtomis sąlygomis ir negali daryti įtakos jų turiniui.

83 Be to, kaip jau buvo nurodyta šio sprendimo 78 punkte, siekiant patenkinti skaidrumo reikalavimą, išplaukiantį, be kita ko, iš Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies, pardavėjas ar tiekėjas turi vartotojui suteikti pakankamą ir tikslią informaciją, kad šis galėtų įvertinti galimai reikšmingų tokių sąlygų neigiamų ekonominių pasekmių riziką savo finansiniams įsipareigojimams.

84 Atsižvelgiant į tai, reikia pažymėti, kad veiksmingumo principo ir Direktyva 93/13 siekiamo vartotojo apsaugos tikslo (atkuriant pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo padėties pusiausvyrą) įgyvendinimas būtų neįmanomas, jeigu vartotojui tektų pareiga įrodyti, jog sutarties sąlyga yra aiški ir suprantama, kaip numatyta šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje.

85 Kaip savo rašytinėse pastabose iš esmės pažymėjo Prancūzijos vyriausybė ir Europos Komisija, užtikrinti Direktyva 93/13 suteiktų teisių įgyvendinimo veiksmingumą būtų neįmanoma, jei vartotojas privalėtų įrodyti neigiamą aplinkybę, t. y. kad pardavėjas ar tiekėjas jam nesuteikė visos informacijos, būtinos skaidrumo reikalavimui, kylančiam, be kita ko, iš Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies, įvykdyti.

86 Priešingai, reikia manyti, kad pagal Direktyvą 93/13 suteiktų teisių įgyvendinimo veiksmingumą galima užtikrinti, jei iš esmės įtvirtinamas reikalavimas pardavėjui ar tiekėjui teisme pagrįsti tinkamą savo ikisutartinių ir sutartinių įsipareigojimų (visų pirma susijusių su sutarties sąlygų skaidrumo reikalavimu, kaip nustatyta Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje) vykdymą. Taip galima užtikrinti vartotojo apsaugą, kartu neproporcingai nepažeidžiant pardavėjo ar tiekėjo teisės į teisingą bylos nagrinėjimą (pagal analogiją žr. 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimo *CA Consumer Finance*, C-449/13, EU:C:2014:2464, 28 punktą).

87 Šiuo aspektu, be kita ko, kalbant apie septintajame klausime konkrečiai nurodytus „su pardavimo metodais susijusius dokumentus“, taip pat reikėtų pažymėti, kad pardavėjo ar tiekėjo pareiga pateikti jo ikisutartinių ir sutartinių įsipareigojimų tinkamą vykdymą patvirtinančius įrodymus turi apimti ir įrodymus, kad pardavėjas ar tiekėjas (ar bet kuris kitas asmuo, pardavėjo ar tiekėjo vardu teikęs atitinkamas paskolas) vartotojui suteikė šiuose dokumentuose esančią informaciją. Taip, be kita ko, yra tuo atveju, kai manoma, kad šie dokumentai gali padėti įvertinti, ar sutarties sąlyga yra aiški ir suprantama, kaip numatyta Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje.

88 Kaip teisingai pažymėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, galiausiai pardavėjas ar tiekėjas privalo valdyti savo produktų platinimo kanalus – nesvarbu, ar kalbama apie tarpininkų pasirinkimą, ar apie komercinės informacijos pateikimą vartotojui. Taigi jis turėtų turėti įrodymų, kad atitinkami dokumentai nebuvo panaudoti arba nebebuvo naudojami sutarties sudarymo dieną tam, kad galėtų pagrįsti tinkamą ikisutartinių ir sutartinių įsipareigojimų (visų pirma susijusių su sutarties sąlygų skaidrumo reikalavimu) vykdymą.

89 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad į šeštąjį ir septintąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama vartotojui perkelti pareigą įrodyti, jog sutarties sąlyga yra aiški ir suprantama, kaip numatyta šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje.

Dėl aštuntojo klausimo

90 Aštuntuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad paskolos sutarties sąlygos, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių paskolos gavėjui tenka valiutos keitimo rizika, lemia reikšmingą neatitikimą tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai, nes, pirma, pardavėjas arba tiekėjas turi geresnių priemonių numatyti valiutos keitimo riziką nei vartotojas ir, antra, pardavėjo ar tiekėjo prisiimama rizika ribojama, o vartotojo rizika – ne.

91 Visų pirma reikėtų priminti, kad pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu, pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, dėl jos atsiranda reikšmingas iš šios sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai.

92 Be to, svarbu pažymėti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją Teisingumo Teismas turi kompetenciją aiškinti kriterijus, kuriuos nacionalinis teismas gali arba turi taikyti, vertindamas sutarties sąlygą pagal direktyvos nuostatas, visų pirma nagrinėdamas, ar sąlyga, kaip ji suprantama pagal minėtos direktyvos 3 straipsnio 1 dalį, yra nesąžininga, o būtent šis teismas, atsižvelgdamas į nagrinėjamo atvejo aplinkybes, turi priimti sprendimą dėl konkretaus tam tikros sutarties sąlygos kvalifikavimo. Remiantis tuo, darytina išvada, kad Teisingumo Teismui pakanka prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateikti gaires, į kurias šis turi atsižvelgti, kai vertina aptariamos sąlygos nesąžiningumą (šiuo klausimu žr. 2020 m. rugsėjo 3 d. Sprendimo *Profi Credit Polska*, C-84/19, C-222/19 ir C-252/19, EU:C:2020:631, 91 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

93 Vertindamas sutarties sąlygos nesąžiningumą nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje ir 5 straipsnyje numatytus kriterijus, turi nustatyti, ar nagrinėjamo atvejo aplinkybėmis tokia sąlyga atitinka šioje direktyvoje numatytus sąžiningumo, teisių ir pareigų pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimus (žr., be kita ko, 2019 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Profi Credit Polska*, C-419/18 ir C-483/18, EU:C:2019:930, 53 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

94 Taigi sutarties sąlygos skaidrumas, kurio reikalaujama pagal Direktyvos 93/13 5 straipsnį, yra vienas iš veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant šios sąlygos nesąžiningumą, o šį vertinimą turi atlikti nacionalinis teismas pagal šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Kiss ir CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

95 Šiuo atveju pagrindinėse bylose nagrinėjamose paskolos sutarties užsienio valiuta sąlygose numatyta, kad abiem šalims tenka valiutos keitimo rizika, tačiau pardavėjo ar tiekėjo (šiuo atveju – banko įstaigos) prisiimama rizika ribojama, o vartotojo rizika – ne. Tokios sąlygos, jei nacionalinė valiuta labai nuvertėja užsienio valiutos atžvilgiu, vartotojui gali reikšti valiutos keitimo riziką.

96 Šiuo klausimu iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad paskolos sutarčių užsienio valiuta, kaip antai nagrinėjamų pagrindinėse bylose, atveju nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas pagrindinės bylos aplinkybes ir, be kita ko, į pardavėjo ar tiekėjo patirtį ir žinias, kiek tai susiję su valiutos keitimo kurso galimu svyravimu ir paskolos sutarties sudarymo užsienio valiuta rizika, pirma, turi įvertinti galimybę, kad nesilaikyta sąžiningumo reikalavimo, ir, antra, kad yra reikšmingas teisių ir pareigų neatitikimas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 56 punktą).

97 Dėl sąžiningumo reikalavimo svarbu pažymėti, kad, kaip matyti iš Direktyvos 93/13 šešioliktos konstatuojamosios dalies, atliekant šį vertinimą visų pirma reikia atsižvelgti į šalių derybinių pozicijų tvirtumą ir į tai, ar vartotojas turėjo paskatų sutikti su atitinkama sąlyga.

98 Atsakydamas į klausimą, ar dėl tokios sąlygos, nepaisant sąžiningumo reikalavimo, atsiranda reikšmingas iš šios sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar pardavėjas arba tiekėjas, dorai ir teisingai veikdamas vartotojo atžvilgiu, galėjo pagrįstai tikėtis, kad vartotojas būtų sutikęs su šia sąlyga, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi (žr., be kita ko, 2020 m. rugsėjo 3 d. Sprendimo *Profi Credit Polska*, C-84/19, C-222/19 ir C-252/19, EU:C:2020:631, 93 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

99 Taigi, siekiant įvertinti, ar sutarties sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėse bylose, lemia reikšmingą paskolos sutarties, kurioje yra šios sąlygos, šalių teisių ir pareigų neatitikimą vartotojo nenaudai, reikia atsižvelgti į visas aplinkybes, kurios galėjo būti žinomos profesionaliam kreditoriui sudarant šią sutartį, visų pirma į jo patirtį, kiek tai susiję su valiutos keitimo kurso galimu svyravimu ir paskolos sutarties sudarymo užsienio valiuta rizika, kurios galėjo turėti įtakos tolesniam paskolos sutarties vykdymui ir teisinei vartotojo padėčiai.

100 Atsižvelgiant į išsamesnes pardavėjo ar tiekėjo žinias ir turimas priemones galimai valiutos keitimo rizikai sutarties laikotarpiu numatyti, taip pat į neribotą vartotojui pagal tokias sutarties sąlygas, kokios nagrinėjamas pagrindinėse bylose, tenkančią valiutų kursų svyravimų riziką, darytina išvada, kad tokios sąlygos gali lemti reikšmingą iš atitinkamos paskolos sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimą vartotojo nenaudai.

101 Atrodo, kad pagrindinėse bylose nagrinėjamos sutarties sąlygomis vartotojui (tiek, kiek pardavėjas ar tiekėjas neįvykdė skaidrumo reikalavimo šio vartotojo atžvilgiu) nustatoma neproporcinga rizika, palyginti su suteiktomis paslaugomis ir gautos paskolos suma, nes dėl šių sąlygų taikymo vartotojui tenka pareiga padengti būsimo keitimo kurso pokyčių išlaidas (tačiau šias aplinkybes dar turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas). Priklausomai nuo šių pokyčių, vartotojas gali atsidurti tokioje padėtyje, kai, viena vertus, negrąžintos paskolos suma mokėjimo valiuta (šiuo atveju – eurais) gerokai viršija pradinę paskolos sumą, o kita vertus, mėnesinėmis įmokomis beveik išimtinai padengiamos tik palūkanos. Tai visų pirma pasakytina apie tuos atvejus, kai šio nacionaline valiuta negrąžintos paskolos padidėjimo neatsveria užsienio valiutos ir nacionalinės valiutos palūkanų normos skirtumas; pažymėtina, kad toks skirtumas yra pagrindinis paskolos užsienio valiuta pranašumas paskolos gavėjui.

102 Tokiomis sąlygomis, atsižvelgiant visų pirma į skaidrumo reikalavimą, kylantį iš Direktyvos 93/13 5 straipsnio, negalima teigti, kad pardavėjas ar tiekėjas, skaidriai veikdamas, galėjo pagrįstai tikėtis, jog vartotojas po derybų sutiks su tokiomis sąlygomis (pagal analogiją žr. 2020 m. rugsėjo 3 d. Sprendimo *Profi Credit Polska*, C-84/19, C-222/19 ir C-252/19, EU:C:2020:631, 96 punktą); tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

103 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į aštuntąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad paskolos sutarties sąlygos, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių valiutos keitimo rizika be jokių apribojimų tenka paskolos gavėjui, gali lemti reikšmingą iš tos sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimą vartotojo nenaudai, jeigu pardavėjas ar tiekėjas, laikydamasis skaidrumo vartotojo atžvilgiu reikalavimo, negalėjo pagrįstai tikėtis, kad vartotojas būtų sutikęs su dėl tokių sąlygų kylančia neproporcingai didele valiutos keitimo rizika, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

104 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamose bylose, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1. **1993 m. balandžio 5 d. Direktyvos 93/13 dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis, siejamos su veiksmingumo principu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis remiantis vartotojo pareikštam ieškiniui:**

   – **dėl pardavėjo ar tiekėjo su šiuo vartotoju sudarytos sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga būtų taikomas senaties terminas,**

   – **dėl pagal tokias nesąžiningas sąlygas nepagrįstai sumokėtų sumų susigrąžinimo būtų taikomas penkerių metų senaties terminas, skaičiuojamas nuo paskolos pasiūlymo priėmimo dienos, taigi vartotojas tuo metu galėjo nežinoti visų savo teisių pagal šią direktyvą.**

2. **Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad paskolos sutarties sąlygos, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių valiutos kurso rizika tenka paskolos gavėjui, patenka į šios nuostatos taikymo sritį, jei šiose sąlygose įtvirtinamas vienas iš esminių minėtos sutarties elementų.**

3. **Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad paskolos sutarties užsienio valiuta sąlygų, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras yra mokėjimo valiuta, ir dėl kurių keitimo rizika tenka paskolos gavėjui, skaidrumo reikalavimas laikomas įvykdytu, jei pardavėjas ar tiekėjas pateikė vartotojui pakankamą ir tikslią informaciją, kad vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas galėtų suprasti praktinį atitinkamo finansinio mechanizmo veikimą ir taip įvertinti galimai reikšmingų tokių sąlygų neigiamų ekonominių pasekmių riziką finansiniams įsipareigojimams per visą sutarties laikotarpį.**

4. **Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama vartotojui perkelti pareigą įrodyti, jog sutarties sąlyga yra aiški ir suprantama, kaip numatyta šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje.**

5. **Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad paskolos sutarties sąlygos, kuriose numatyta, kad užsienio valiuta yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių valiutos keitimo rizika be jokių apribojimų tenka paskolos gavėjui, gali lemti reikšmingą iš tos sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimą vartotojo nenaudai, jeigu pardavėjas ar tiekėjas, laikydamasis skaidrumo vartotojo atžvilgiu reikalavimo, negalėjo pagrįstai tikėtis, kad vartotojas būtų sutikęs su dėl tokių sąlygų kylančia neproporcingai didele valiutos keitimo rizika, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi.**

Parašai.